

Pääsiäiskauden kolmannen viikon maanantai

Kristus nousi kuolleista!

Päivän epistola

(Ap.t. 6: 8 – 7:5a, 47 – 60)

”Niinä päivinä Stefanos oli täynnä armoa ja voimaa, ja hän teki suuria ihmeitä ja tunnustekoja kansan keskuudessa. Silloin muutamat miehet ryhtyivät väittelemään hänen kanssaan; toiset näistä kuuluivat niin sanottuihin vapautettujen, kyreneläisten ja aleksandrialaiden synagogiin, toiset olivat kotoisin Kilikiasta ja Aasian maakunnasta. Mutta hengen voimalla hän puhui viisasti, eivätkä he kyenneet pitämään puoliaan. Silloin he värväsivät joitakin miehiä sanomaan: ”Olemme kuulleet hänen puhuvan herjaavia sanoja Mooseksesta ja Jumalasta.” He yllyttivät kansaa, kansan vanhimpia ja lainopettajia, ja sitten nämä kävivät käsiksi Stefanokseen ja veivät hänet Suuren neuvoston eteen. Siellä he toivat kuultaviksi vääriä todistajia, jotka sanoivat: ”Tämä mies puhuu lakkaamatta tätä pyhää paikkaa ja lakia vastaan. Me olemme kuulleet hänen sanovan, että Jeesus, se Nasaretilainen, hajottaa tämän paikan ja muuttaa säädökset, jotka Mooses on meille antanut.” Kaikki, jotka istuivat neuvostossa, kiinnittivät katseensa Stefanokseen, ja hänen kasvonsa olivat heistä niin kuin enkelin kasvot. Ylipappi kysyi: ”Pitäkö syytös paikkansa?” Stefanos vastasi: ”Veljet, kansamme isät, kuulkaa minua. Kirkkauden Jumala ilmestyi isällemme Abrahamille, kun hän oli Mesopotamiassa eikä vielä ollut asettunut Harraniin. Jumala sanoi hänelle: ”Lähde maastasi ja sukusi parista ja mene maahan, jonka minä sinulle osoitan.” Silloin hän lähti kaldealaisten maasta ja asettui Harraniin, ja hänen isänsä kuoltua Jumala siirsi hänet tähän maahan, jossa te nyt asutte. Jumala ei antanut siitä Abrahamille jalanlevyden vertaa. Mutta Salomo rakensi hänelle asuttavaksi talon! Korkein ei kuitenkaan asu ihmiskäsin tehdyissä rakennuksissa. Profeettahan sanoo: Taivas on minun valtaistuimeni ja maa minun jalkojeni koroke. Millaisen talon te minulle rakentaisitte, sanoo Herra, mikä olisi minun asuinsijani? Olenhan omin käsin tehnyt tämän kaiken! ”Te niskuroijat, ympärileikatut mutta sydämeltänne ja korviltanne pakanat! Aina te olette vastustamassa Pyhää Henkeä – niin kuin isänne, niin myös te! Onko yhtäkään profeettaa, jota teidän isänne eivät olisi vainonneet? He tappoivat ne, jotka ennalta ilmoittivat, että Vanhurskas on tuleva. Ja nyt olette te kavaltaneet ja murhanneet hänet! Te saitte enkelien tuomana lain, mutta ette ole sitä noudattaneet.” Tämän kuullessaan neuvoston jäsenet olivat pakahtua raivosta ja kiristelivät hampaitaan. Mutta Pyhää Henkeä täynnä Stefanos nosti katseensa taivasta kohti ja näki Jumalan kirkkauden ja Jeesuksen, joka seiso i Jumalan oikealla puolella. Hän sanoi: ”Taivaat ovat avoinna minun silmien edessä ja Ihmisen Poika seisoo Jumalan oikealla puolella!” Silloin he alkoivat huutaa suureen ääneen, tukkivat korvansa ja ryntäsivät yhtenä miehenä hänen kimppuunsa. He raahasivat hänet ulos kaupungista kivittääkseen hänet, ja todistajat jättivät viittansa Saul-nimisen nuoren miehen huostaan. Kun he kivittivät Stefanosta, tämä rukoili Herraa ja sanoi: ”Herra Jeesus, ota vastaan minun henkeni.” Hän vaipui polvilleen ja huusi kovalla äänellä: ”Herra, älä vaadi heitä tilille tästä synnistä!” Sen sanottuaan hän nukkui pois.”

Kertomus Stefanoksesta ja hänen todistuksestaan koostuu kahdesta osasta. Jakeet 6: 8 – 15 sekä 7: 55 – 8:3 kuuluvat asiansa puolesta yhteen. Siinä välissä oleva pitkä Stefanoksen puhe, jakeet 8:1 – 54 on apostoli Luukas saanut jostain lähteestään ja lisännyt tähän kohtaan. Tätä lisäystä ei lueta

kokonaan tämän päivän epistolassa. Lisäys antaa kuvan Suuren neuvoston istunnosta, joka on oikeusistuin, mutta kertomus muuttuu Stefanoksen lynkkaukseksi. Näin kuulija tai lukija voi samaistaa sen Jeesuksen tuomitsemiseen. Siitä löytyvät niin väärät todistajat, ylipapin kysymys ja näky Ihmisen Pojasta. Stefanos lainaa Vanhan testamentin kirjoituksia kreikankielisen Septuaginta -käännöksen mukaisesti. Tämä käännös oli käytössä varhaisessa kirkossa. Kuolinhetkellään Stefanos rukoilee Kristuksen tavoin anteeksi antoa tekijöille. Tästä tapahtumasta alkavat vainot kristittyjä kohtaan.

Stefanos toimi ”täynnä armoa ja voimaa”, siis Hengen avulla. Hänen toimintaansa voi verrata apostolien toimintaan. Hän joutui väittelyihin ”vapautettujen, kyreneläisten ja aleksandrialaisen synagogiin” kuuluvien kanssa. Kyse on kreikankielisistä juutalaisista. Sana ”vapautettujen” tarkoittaa vapautettuja orjia, he ovat voineet olla syntyperäisiä juutalaisia tai juutalaisuuteen kääntyneitä, jotka olivat asuneet Italiassa ja sittemmin muuttaneet Jerusalemiin. Jerusalemissa oli ainakin yksi kreikankielinen synagoga ensimmäisellä vuosisadalla. Kyreneläiset ja aleksandrialaiset olivat Pohjois-Afrikasta, Kilikian ja Aasian maakunnat sijaitsivat Vähässä Aasiassa (Anatolian niemimaa, käsittää suurimman osan nykyistä Turkkiä).

Nähtävästi kiista koski juutalaisia rituaaleja, tämä käy ilmi siitä, että hänen syytettiin ”puhuvan herjaavia sanoja Mooseksesta ja Jumalasta” sekä puhuvan ”lakkaamatta tätä pyhää paikkaa ja lakia vastaan”. Kristuksessa Vanhan testamentin jumalanpalvelus ja laki tuli täytetyksi ja muutetuksi: ”Jos pappisvirka muuttuu, muuttuu välttämättä myös laki” (Hepr. 7: 12). Niille juutalaisille, jotka eivät Kristukseen uskoneet, tällainen puhe oli jumalanpilkkaa.

Suuren neuvoston edessä Stefanosta syytettiin toimimisesta Jerusalemin temppeliä ja lakia vastaan. Samalla toistettiin jo Jeesukselle esitetyt väärät syytökset siitä, että Hän olisi uhannut hajottaa temppelin. Neuvoston jäsenet näkivät Stefanoksen kasvot, jotka olivat ”kuin enkelin kasvot”. Apostoli Paavali nimittää tällaisia kasvoja kirkastuneiksi, sillä katsoessamme Herran kirkkautta, ”muutumme saman kirkkauden kaltaisiksi” (1. Kor. 3: 18; vrt. myös 2. Moos. 34: 29 – 35). Ylipappi kysyi Stefanokselta, pitikö syyte paikkansa. Stefanos ei vastaa suoraan tähän syytökseen, vaan aloittaa laajan puheen alkaen Abrahamista, juutalaisten kantaisästä. Hän julistaa Jeesuksesta Kristuksesta perustaen opetuksensa Vanhan testamentin tekstiin.

Suurin osa Stefanoksen puheesta jää nyt lukematta. Teksti siirtyy kohtaan, jossa puhutaan Jerusalemin temppelistä. Tämä osa on mielenkiintoinen. Salomonin Herralle rakentamasta talosta kerrotaan Kuningasten kirjassa (1. Kun. 6). ”Korkein ei kuitenkaan asu ihmiskäsin tehdyissä rakennuksissa.”

Sanat ”ihmiskäsin tehty” viittaa epäjumalien palvontaan hepreankielisessä Vanhassa testamentissa (vrt. Ps. 115: 4; Jes. 2: 8). Näiden sanojen käyttö Jerusalemin temppelin yhteydessä voidaan nähdä voimakkaana kritiikkinä juutalaisia kohtaan (vrt. myös Paavalin puhe Ateenassa, Ap.t. 17: 24 – 25). Teksti pitää ymmärtää oikein. Sen tarkoitus on osoittaa, että ihmiskäsin tehty temppeli ei voi kahlita Jumalaa johonkin tiettyyn kohtaan. Mutta se ei merkitse, etteikö Jumala olisi myös temppelissä.

Stefanos jatkoi ja totesi profeetan sanoneen: ”Taivas on minun valtaistuimeni ja maa minun jalkojeni koroke. Millaisen talon te minulle rakentaisitte, sanoo Herra.” ”Olenhan omin käsin tehnyt tämän kaiken.” (Jes. 66: 1 – 2). Stefanos nimittää neuvoston jäseniä ”niskurioitsijoiksi ja sydämeltään sekä korviltaan pakanoiksi” (vrt. 2. Moos. 32: 9; 33: 3, 5; Jer. 6: 10; 9: 25; Jes. 63: 10). Hän toteaa neuvoston jäsenten vastustavan Pyhää Henkeä (vrt. Jes 63: 10). Edelleen Stefanos toteaa heidän isiensä vastustaneen (Pyhän Hengen inspiroimia) profeettoja. Juutalaisen ajattelun mukaan enkelit toivat lain.

Apostolien teoissa on kaksi pitkää puhetta, joissa on tehty yhteenveto juutalaisten historiasta. Tämä puhe on ensimmäinen, toinen löytyy luvusta 13 apostoli Pietarin pitämänä. Stefanoksen puheen historia on epäselvä. Eri tutkijat ovat painottaneet eri asioita. Stefanoksen puheen taustalla löytyy yhtymäkohtia erityisesti viidenteen Mooseksen kirjaan, hellenististen synagogien käsitykseen juutalaisesta historiasta ja Mooseksesta profeettana. Saamaansa tietoa Luukas on käsitellyt kirjoittaessaan Apostolien teot.

Ensimmäisen marttyyrin Stefanoksen kuolinkertomuksessa Luukkaan ”kädenjälki” näkyy muutamassa kohdassa. Suuren neuvoston kokouksen hän kuvaa tapahtuneen samalla tavoin kuin Jeesuksen tuomitsemisen. Kuoleman hetkellä Stefanos rukoilee Jeesuksen tavoin. Saulin osuuden Stefanoksen kivittämisessä Luukas esittää näkyvästi, ehkä tarkoituksenaan ennakoida tämän tulevaa osuutta vainojen suorittajana.

Stefanos nosti katseensa ja näki Jumalan kirkkauden sekä Ihmisen Pojan seisovan Jumalan oikealla puolella. Kertoessaan tästä läsnäolijoille, nämä raivostuivat, he pitivät Stefanoksen puhetta Jumalan pilkkaamisena. Seisova Ihmisen Poika voi viitata siihen, että Hän on vastaanottamassa Stefanosta.

Hänet raahattiin kaupungin ulkopuolelle kivitettäväksi. Juutalaisilla ei ollut oikeutta tuomita kuolemaan, kyse oli lynkkauksesta. Samalla tavalla juutalaiset olivat rankaisseet rikollisia ja tappaneet Jumalan sanansaattajia, profeettoja. Stefanos kuoli pyytäen: ”Herra Jeesus, ota vastaan minun henkeni”.

Todistajien (kivittäjien) vaatteita vartioi Saul -niminen nuori mies. Tästä Saulista tuli myöhemmin uskovaisten päävainoaja. Myöhemmin Kristus kutsui hänet apostolikseen ja hänestä tuli lähetystyöntekijä, Paavali Tarsolainen Ap.t. 9: 1 – 22).

Päivän evankeliumi

(Joh. 4: 46b – 54)

”Siihen aikaan Kapernaumissa oli kuninkaan virkamies, jonka poika oli sairaana. Kuultuaan Jeesuksen tulleen Juudeasta Galileaan hän lähti Jeesuksen luo ja pyysi, että tämä tulisi parantamaan pojan, joka oli kuolemaisillaan. Jeesus sanoi hänelle: ”Te ette usko, ellette näe tunnustekoja ja ihmeitä.” Mutta virkamies pyysi: ”Herra, tule, ennen kuin poikani kuolee.” Silloin Jeesus sanoi: ”Mene kotiisi. Poikasi elää.” Mies uskoi, mitä Jeesus hänelle sanoi ja lähti. Jo kesken matkan tulivat hänen palvelijansa häntä vastaan ja kertoivat pojan parantuneen. Mies kysyi heiltä, mihin aikaan poika oli alkanut toipua, ja he sanoivat: ”Eilen seitsemännellä tunnilla kuume hellitti.” Silloin isä ymmärsi, että se oli tapahtunut juuri silloin, kun Jeesus sanoi hänelle: ”Poikasi elää”, ja hän ja koko hänen talonsa väki uskoivat Jeesukseen. Tämä oli Jeesuksen toinen tunnusteko, ja hän teki sen tultuaan Juudeasta Galileaan.”

Johanneksen evankeliumi kertoo samanlaisen kertomuksen parantamisesta kuin Matteus ja Luukas. Vaikka kertomukset ovat samanlaisia, niiden eroavuudet ovat sen verran isoja, että niitä voidaan pitää myös eri kertomuksina. Seuraavassa tuodaan esille näitä eroavuuksia.

Kaikissa kertomuksissa tapahtumapaikka on Kapernaumin kaupunki. Mutta Johanneksen evankeliumin virkamies tapaa Jeesuksen Galilean Kaanassa, mutta muissa kahdessa evankeliumissa Jeesus on Kapernaumissa. Matteuksen ja Luukkaan mukaan kyse oli sadanpäälliköstä, Johannes sanoo hänen olleen kuninkaan virkamies. Tässä on ero. Sadanpäämies oli todennäköisesti eijutaalainen eli pakana, Rooman miehittäjävaltion upseeri. Kuninkaan virkamies olisi kuulunut Herodeksen hoviin ja voisi olla juutalainen.

Kaanan ja Kapernaumin välinen matka oli noin kolmekymmentä kilometriä. Johanneksen evankeliumin kuninkaan virkamies pyytää Jeesusta kotiinsa, Matteuksen ja Luukkaan sadanpäämies sanoo Jeesukselle, ettei Hänen tarvitse tulla kotiin, vaan sana riittää. Vielä on ero parannettavassa henkilössä. Matteuksen ja Luukkaan evankeliumeissa sanotaan palvelija, Johanneksella poika. Johanneksen ja Luukkaan tekstien kantasana on voinut olla kreikan ”pais”, joka voidaan kääntää suomeksi sanoilla lapsi tai palvelija. Sairaudessa on myös ero, Johanneksen pojalla on kuume, Matteuksella palvelija on halvaantunut, Luukkaalla ei mainita sairauden laatua.

Johanneksen evankeliumissa mies itse tuli ja pyysi Jeesusta parantamaan pojan, samoin Matteuksen evankeliumissa sadanpäällikkö tuli pyytämään itse apua palvelijalleen. Luukkaan evankeliumissa sadanpäällikkö pyysi juutalaisten vanhimpia pyytämään apua Jeesukselta. Kaikissa evankeliumeissa näkyy pyytäjän usko.

Johanneksen evankeliumin virkamies nimenomaan pyytää Jeesusta tulemaan kotiinsa, jopa kaksi kertaa. Tässä yhteydessä Jeesus toteaa: ”Te ette usko, ellette näe tunnustekoja ja ihmeitä”. Virkamiehen usko Jeesukseen ei ole vahva, hän haluaa nähdä Jeesuksen tekevän tunnusteon ja parantavan pojan. Mutta Jeesus ei mene virkamiehen taloon, vaan toteaa: ”Mene kotiisi. Poikasi elää.” Jeesuksen vastaus on monikossa: ”Te ette usko”. Virkamiehen usko on yksilöllinen, mutta se kasvaa koko hänen talonsa väen uskoksi Jeesukseen.

Johanneksen evankeliumi korostaa Jeesuksen sanojen merkitystä. Isä kysyi palvelijoilta, milloin parantuminen tapahtui. Saatuaan vastauksen ”isä ymmärsi, että se oli tapahtunut juuri silloin, kun Jeesus sanoi hänelle: ”Poikasi elää.” Tämän ymmärrettyään ”hän ja koko hänen talonsa väki uskoivat Jeesukseen.”

Johanneksen tekstissä on yksi ero verrattuna Matteuksen ja Luukkaan tekstiin. Se liittyy Jeesuksen sanomiseen: ”Te ette usko, ellette näe tunnustekoja ja ihmeitä.” Isä uudistaa pyynnön Jeesukselle tulemaan parantamaan sairaan. Jeesus samalla paransi sairaan sanallaan. Tämä sanominen voi liittyä siihen, että tunnusteot ja ihmeet ovat riittämättömiä todelliselle uskolle, joka tulee uskomisesta Jeesuksen puheeseen. Johanneksen evankeliumin lukija voi myös muistaa sen, miten Jeesus herätti Lasaruksen huutamalla kovalla äänellä: ”Lasarus, tule ulos!” (Joh. 11: 43)

”Tämä oli Jeesuksen toinen tunnusteko.” Ensimmäinen tapahtui Kaanaan häissä kun Jeesus muutti veden viiniksi.